

PŘÍLOHA ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU

Č.4

LETEM SVĚTEM SE VŠEZNÁLKEM

č. j. 5 – ŠVP/2020

***POSKYTOVÁNÍ JAZYKOVÉ PODPORY
DĚTEM S NEDOSTATEČNOU ZNALOSTÍ
ČESKÉHO JAZYKA***

Příloha, zabývající se poskytováním jazykové podpory dětem s nedostatečnou znalostí českého jazyka vychází Do Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV), kam byla začleněna nová část týkající se poskytování jazykové podpory dětem s nedostatečnou znalostí českého jazyka.

V současné literatuře i legislativě se setkáváme nejčastěji s pojmem dítě cizinec. Tento pojem vychází z právního postavení těchto dětí a jejich rodičů coby cizinců. V praxi se však můžeme setkat i s případy, kdy se s obdobnými problémy mohou potýkat děti ze smíšených manželství či děti imigrantů, kteří v České republice již získali občanství. V takovém případě, se de facto nejedná o cizince.

Z pedagogického hlediska je mnohem důležitější, že dané dítě nemluví a nerozumí česky, že má odlišný mateřský jazyk než ostatní děti. Specifikum odlišného jazyka je v mnoha případech více určující a limitující než cizinecký status. V textu jsme se tedy rozhodli pracovat s pojmem dítě s odlišným mateřským jazykem (OMJ), neboť je to právě odlišnost mateřského jazyka, která jejich začleňování nejvíce znesnadňuje.

Děti s OMJ nejsou homogenní skupina, jejich potřeby jsou odlišné v každém věku i stupni jazykového rozvoje, a proto je důležité pracovat v úzké spolupráci s rodiči, vyměňovat si informace o všech stránkách rozvoje dítěte. Existují specifické dovednosti, které se dají naučit prostřednictvím jazykových vzorů a plánované podpory, přesto neexistuje žádné jednoduché či univerzální řešení, žádná „kouzelná“ cesta, jak podporovat děti s OMJ. To, co pomáhá vždy, je vstřícný postoj, inkluzivní přístup, porozumění, vědomí a přesvědčení, že dvojjazyčnost je výhoda, skutečně reflektivní přístup a víra, že opravdu každé dítě je důležité a stojí za to mu věnovat čas.

Při přechodu na základní školu by děti s nedostatečnou znalostí českého jazyka měly mít takové jazykové a sociokulturní kompetence v českém jazyce, které jim umožní zapojit se do výuky a dosáhnout školního úspěchu.

Naše mateřská škola již nyní poskytuje dětem s nedostatečnou znalostí češtiny jazykovou podporu v rámci běžné činnosti, při které dochází díky kontaktu dětí mezi sebou a kontaktu s učitelkami přirozeně ke vzdělávání v češtině. Děti se nejlépe učí jazyk přirozenou cestou kontaktem s vrstevníky a nadměrné vyčleňování dětí ze známého prostředí jim neprospívá. Nový systém jazykové přípravy je pak určitou nadstavbou a větším zacílením na vzdělávání dětí cizinců v češtině.

Děti pocházející z odlišného kulturního a jazykového prostředí přirozeně potřebují naši podporu a specifický přístup odpovídající jejich potřebám. Tyto děti jsou při vstupu do české MŠ mnohdy poprvé odloučeny od rodičů, ocitají se v neznámém prostředí, kde najednou nikomu a ničemu nerozumí, a jsou zcela odkázané na pomoc učitelů. Máme velikou zodpovědnost za to, jak se bude dítě v MŠ cítit, rozvíjet a získávat potřebné kompetence pro život v naší zemi a jestli bude připraveno úspěšně zahájit povinnou školní docházku.

Při vstupu dítěte do prostředí mateřské školy kde nerozumí, je důležité ponechat dítě v roli pozorovatele, poskytnout mu dostatek času i prostoru pro zapojení se do her a ostatních činností. Stejně jako ostatním dětem, mu nabízíme různé příležitosti, jak se zapojit do hry a jiných aktivit.

Budeme zde však ve větší míře využívat metody:

- názorně demonstrační
- metody praktické
- nonverbální komunikaci (gesta, úsměv, pohlázení oční kontakt - s povědomím, jak jsou tyto neverbální projevy v určité komunitě přijímány).

Formy organizace práce s jinojazyčným dítětem

- volíme s ohledem na individuální zvláštnosti dítěte.
- individuální přístup k dítěti
- párovou spoluprací,
- postupně dítě začleňovat do spolupráce s celou skupinou dětí, např. při rytmickém doprovodu písně, při tanci, pohybových hrách, dramatizacích atd.
- častá pochvala pokroků dítěte učitelkou i ostatními dětmi.

Úzká spolupráce mezi učitelkou a rodiči dítěte je velmi důležitá. Předcházet by jí mělo studium dostupné literatury a příprava didaktického materiálu. Velmi intenzivním zážitkem pro všechny bude, pokud poznatky a vědomosti o původní komunitě dítěte, předávané učitelkou, doplní autentickými postřehy a osobní přítomností jeho rodiče.

SPOLUPRÁCE S RODIČI JINOJAZYČNÉHO DÍTĚTE

Přístup rodičů dětí z odlišného jazykového a kulturního prostředí k jejich předškolnímu vzdělávání ovlivňují mnohé faktory.

Jazyková bariéra:

- znesnadňuje rodičům přístup k informacím o provozu, organizaci a vzdělávacím programu školky;
- rodiče nemohou konzultovat vzdělávací i jiné potřeby svých dětí, jejich úspěchy, možná rizika apod.
- neznají často vzdělávací nabídku a program školky ani svá základní práva a povinnosti.

Očekávání rodičů:

- Jsou různá a spojená s odlišnou sociokulturní zkušeností rodičů cizinců;
- jsou ovlivněná délkou pobytu rodiny na našem území (pokud se jedná o nově příchozí migranty, bude jejich zkušenost nesrovnatelná se zkušeností cizinců, kteří v ČR pobývají již delší dobu.);
- zkušenosti s odlišnými vzdělávacími systémy mohou vést k tomu, že rodiče neví o možnosti umístit děti do MŠ, nevědí o důležitosti předškolního vzdělávání pro budoucí rozvoj jejich dětí.
- odlišné nároky na výchovu, přístup ke vzdělávání vyplývá z odlišného pojetí předškolního vzdělávání v různých zemích.
- Pro některé kultury je předškolní výchova neznámým pojmem, jelikož zodpovědnost za formování charakteru či náboženské vzdělávání nese matka. S tím souvisí i jiné kulturně ovlivněné přístupy k předškolnímu vzdělávání a zapojení rodičů do tohoto procesu, případně k roli matky a otce ve výchově atd.

Vstupní pohovor s rodiči

- Před nástupem dítěte do MŠ je důležité vyjasnit si s rodiči organizační záležitosti, zajistit funkční komunikaci mezi rodiči a MŠ v průběhu roku, zjistit potřebné informace o dítěti. Úvodní pohovor s rodiči bychom tedy neměli podcenit.

Příprava na pohovor

- Sepsat si předem vše, co bude předmětem jednání
- Zajistit tlumočníka, který zprostředkuje vzájemné předání nezbytných informací. Pomoc se zprostředkováním služby tlumočnicka nabízí některé neziskové organizace nebo Centra na podporu integrace cizinců, která fungují v každém kraji.
- Připravit vhodný prostor pro setkání.
- Připravit pro rodiče informace v tištěné podobě a v jejich rodném jazyce. Psaný text je vždy jednoznačnější, rodiče se k němu mohou později vrátit.

Průběh pohovoru

- Privítat rodiče u vchodu do MŠ. Zvláště je-li systém budov složitý. Je vhodné znát jejich jména a jméno dítěte. Je dobré vzít rodiče do příjemného prostoru, nabídnout jim kávu nebo čaj.
- Provést rodiče celou MŠ. Doporučeno před realizací rozhovoru (získají sami představu o MŠ, vyvstanou otázky, které by je třeba jinak nenapadly apod.)
- Představit rodičům MŠ, co nabízíme a jak s dětmi pracujeme. Rodiče se mají dozvědět o chodu mateřské školy, denním režimu, stravování, platbách, případně můžeme představit školní vzdělávací program atd.
- Nechat prostor pro dotazy
- Předat rodičům informace v tištěné podobě a v jejich rodném jazyce.
- Informovat rodiče o tom, jaké doklady od nich budeme potřebovat pro zápis dítěte do MŠ.
- Nastavit funkční způsob dlouhodobé komunikace mezi rodiči a MŠ, např. e-mail, notýsek, oznámení na nástěnce – dojednat s rodiči formu, která pro ně bude přístupná.
- Naplánovat průběh adaptace. Informujeme rodiče, že umožňujeme a vítáme jejich přítomnost v MŠ první dny po nástupu dítěte do MŠ. Upozorníme je, že dítě by mělo prodlužovat délku pobytu v MŠ postupně. Předáme jim krátký text o adaptačním plánu v jejich rodném jazyce.
- Navrhnout rodičům, aby dali dítěti do MŠ hračku či oblíbený předmět z domova, který mu pomůže cítit se lépe především v prvních dnech.
- Vytipovat, do které třídy a ke které paní učitelce se bude dítě hodit, pokud má MŠ možnost volby vzhledem ke kapacitě a věkovému rozdělení dětí. Lze zohlednit, zda má dítě v některé třídě kamarády nebo sourozence.
- Průběžně i závěrem ověřovat, jestli rodiče opravdu porozuměli.

Co zjistit od rodičů při pohovoru

- Jak se správně vyslovuje jméno dítěte. (Nenabízet ani neakceptovat "přejmenování" dítěte českým jménem, pokud si to rodina výslovně nepřeje!)
- Jaká jsou jejich očekávání od MŠ.
- Informace o rodině a dítěti (např. jak dlouho rodina v ČR pobývá, s kým dítě bydlí, zvyklosti rodiny, náboženství, stravování – potřeby a požadavky rodiny v těchto oblastech). Rodiče ujistíme, že tyto informace jsou důvěrné, vysvětlíme jim, proč tyto otázky pokládáme.

- Jaké jsou zájmy dítěte, jakým činnostem se rádo věnuje, s čím si rádo hraje.
- Jaká je úroveň češtiny dítěte, zda ovládá češtinu někdo z rodiny, jaký je mateřský jazyk dítěte a jak mluví doma.
- Jak dítě vyjadřuje svoje základní potřeby. (Můžeme předat rodičům komunikační kartičky, které s dítětem budeme v prvních dnech využívat)
- Jak rodiče přistupují k výchově, jak s dítětem komunikují, jak dítě reaguje v situacích, kdy je nespokojené či například když po něm něco chceme. Je na takové situace zvyklé? Co na něj platí?

Informace pro rodiče

- Na stránkách www.inkluzivniskola.cz jsou přeloženy základní informace o předškolním vzdělávání do jazyků nejčastějších skupin migrantů do ČR. Ty jsou zde k dispozici formou odkazů. V části informace pro rodiče- jazykové verze najdete i některé další vhodné překlady týkající se obecněji situací spojených se vzděláváním (například o výletech, škole v přírodě, výskytu dětských nemocí nebo vši ve škole atd.). Další přeložené texty pro rodiče naleznete také na stránkách NIDV.

Jak tedy pracovat s rodiči?

- Především je důležité zpočátku ujasnit problematické momenty, vyplývající z jazykové bariéry cizinců, a předat ucelené informace o provozu a organizaci školky.
- Nechte přeložit do rodného jazyka cizinců základní informace o programové nabídce školky, provozní informace jako jsou příchody a odchody, četnost jídel, čas oběda, podmínky spaní atd.
- Předejte písemně a srozumitelně informace o platbách a výši stravného.
- Přeložte a zveřejněte podrobnosti o přijímacím řízení a kritéria pro přijímání, předejde se tím mnohým nesrovnalostem.
- Přeložte a dejte rodičům k dispozici základní práva a povinnosti rodičů i dětí v písemné podobě, také tím zabráníte mnohým nedorozuměním.
- Domluvte si schůzku s rodiči cizinci. Pokud nemluví dobře česky, je vhodný tlumočnick. Vyjasněte si vzájemná očekávání, možnosti, práva a povinnosti. Vyměňte si kontakt na prostředníka, pokud je problém v jazykové bariéře.
- Zajistěte si efektivní komunikaci s rodiči prostřednictvím těchto tlumočnicků (prostředníků) nebo přes internet / SMS. Co je psáno, je vždy srozumitelnější a závaznější pro obě strany.
- Informujte rodiče o tom, jak budete jejich děti připravovat a podporovat jejich jazykový rozvoj. Zároveň je ujistěte, že je důležité nejen rozvíjet češtinu, ale i mateřský jazyk, což je úloha právě rodičů (tím, že dítě rozvíjí současně oba jazyky, posiluje své jazykové možnosti i intelekt). Čeština v žádném případě nemůže nahradit mateřský jazyk dětí.
- Ujistěte se, že všechny rodiny mají přístup k informacím a mají možnost se podílet na rozvoji a vzdělávání svých dětí.
- Podporujte partnerství i s rodiči cizinci, buďte s nimi v kontaktu, informujte je o rozvoji jejich dětí (i v případě, že např. děti vyzvedávají starší sourozenci).
- Vytvořte přátelský a vřelý vztah s rodiči z minoritních skupin, založený na důvěře a respektu. Získáte tak mnohé nové podněty pro svůj profesní a často i osobní život, obohatíte vzdělávací program své školy a hlavně tím vyjdete vstříc potřebám dětí s migrantskou zkušeností a umožníte jim kvalitní start v jejich novém životě.

- Respektujte náboženská a kulturní specifika (např. jídelní tabu, odlišné oblékání, šperky, talismany).
- Informujte rodiče o hygienických požadavcích a požadavcích na stolování, které mohou být velice odlišné v různých kulturách a mohlo by to vyvolávat nepříjemné situace.
- Naučte se několik frází v jejich mateřštině, ukážete tím zájem a respekt.

ADAPTACE DÍTĚTE V MŠ

Období adaptace je obtížné pro všechny děti. Vyrovnávají se s odloučením od rodičů, s denním režimem MŠ, učí se fungovat v kolektivu vrstevníků, setkávají se s novou autoritou v podobě učitele a ocitají se v neznámém prostředí. Dítě s OMJ se navíc musí vyrovnávat s kulturními odlišnostmi a především s jazykovou bariérou. Pobyt v jazykově odlišném prostředí často pro dítě představuje velký stres, zároveň je takový pobyt mnohem únavnější a náročnější na koncentraci, než v prostředí mateřského jazyka. Pokud dítě již docházelo do mateřské školy v jiné zemi, potýká se také s odlišným charakterem předškolního zařízení.

Jak dětem tuto nelehkou situaci ulehčit?

- Umožnit přítomnost rodičů s dítětem první dny po nástupu do MŠ.
- Prodlužovat délku pobytu dítěte v MŠ postupně.
- Využít adaptační plán - jasně stanovená organizace docházky.

Adaptační plán:

Adaptační plán je v podstatě rámec, který se v praxi přizpůsobuje individuálním potřebám jednotlivých dětí a jejich rodičů. Explicitní formulace adaptačního plánu MŠ usnadňuje orientaci rodičů i učitelů v organizaci prvních dní (viz příloha č. 1)

DOPORUČENÍ PRO ADAPTACI DÍTĚTE V MŠ

Individuální přístup: Každé dítě zvládá situaci jinak a každé potřebuje něco jiného. Učitelky musí k dítěti přistupovat s empatií, využívat intuici a vyzkoušet, co na které dítě platí. (Některému dítěti pomůže, když ho necháme v klidu, jiné potřebuje zapojit do činnosti.)

Komunikační kartičky: V adaptační fázi je nezbytné, aby dítě mohlo vyjádřit své základní potřeby formou komunikačních karet.

Předmět z domova: Dítě si do MŠ přinese hračku, knížku, nebo jakýkoliv oblíbený předmět z domova.

Patron: Navrhne, aby se někdo ze třídy stal patronem dítěte s OMJ. Vhodným patronem je dítě, které již MŠ dobře zná, a chce tuto "funkci" vykonávat. Můžeme stanovit i více patronů.

Komunikace prostřednictvím maňáska: Při ostychu dítěte v prvních dnech budeme využít maňáska nebo hračku jako prostředníka pro navázání kontaktu mezi učitelkou a dítětem.

Rituály: Pravidelné rituály navozují pocit jistoty a bezpečí. (např. zamávat rodičům z okna při odchodu, pověsit na nástěnku svůj obrázek po příchodu do třídy, přivítání s paní učitelkou)

Pravidelný denní režim: Opakující činnosti, které probíhají každý den – ranní kruh, pohybové aktivity, čtení pohádky před spaním aj. Důležité jsou jasně signalizované úseky v organizaci dne a dostatek klidných chvil, neboť pro dítě s OMJ je pobyt v MŠ mnohem náročnější.

Graficky zpracovaný denní režim: Program dne graficky zpracujeme na velký list papíru nebo nástěnku či tabuli pomocí piktogramů pro hru, cvičení, svačiny, pobyt venku, spaní, odchod domů. Každé ráno ho s dětmi ve třídě probereme, což přispěje k pocitu bezpečí těch, kteří nerozumí. Když je dítěti smutno v průběhu dne, ukážeme mu na obrázku, ve které fázi denního režimu se nacházíme, aby vědělo, co bude aktuálně následovat a kdy půjde domů. K osvětlení denního režimu, můžete využít i báseň o denním režimu (viz příloha č. 3)

Pravidla MŠ: Pomocí obrázků zpracovat, co se v MŠ smí a co ne. Ideálně domlouváme pravidla společně s dětmi.

Stejná paní učitelka: K pocitu bezpečí dítěte může přispět, pokud se mu zpočátku ve třídě nebudou příliš střídat paní učitelky. Bude-li to tedy možné, bude mít v prvních 14 dnech adaptace dítěte ranní službu vždy stejná učitelka, takže dítě nebude překvapené ze střídání osob při příchodu do MŠ. Stejně tak i při odpoledním odpočinku (spánku) je vhodné, aby alespoň na začátku děti ukládala a budila stejná paní učitelka.

Stejně místo u stolu: Ve fázi adaptace jsou pro dítě důležité i zdánlivé drobnosti. Pocit bezpečí můžeme v dítěti podpořit i přidělením stabilního místa u stolu.

Dobrovolnost: Dítě do ničeho nenutit, pokud se nechce zapojit do činností, nechat ho, ať se jen dívá.

Pochvala, odměna: Dítě s OMJ zpravidla mnohem častěji potřebuje slyšet pochvalu, potvrzení, že danou věc dělá správně (mnohdy jen napodobuje ostatní, ale nerozumí instrukcím). Dítě s OMJ chválíme pro ně srozumitelným způsobem.

Vhodné činnosti: Zařadíme do programu aktivity, které nejsou závislé na jazyku. Tanec, pohybové činnosti, poslech hudby, malování aj. Předem zhodnotíme, jaká slova a vyjádření použijeme pro zadání činnosti, zda bude třeba je doplnit názornou ukázkou, aby děti s OMJ mohly porozumět.

Zapojení rodičů: Rodiče můžeme zapojit do programu MŠ a uspořádat oslavu při zahájení školního roku, společnou snídani nebo jinou společnou akci.

Rodič na telefonu: Domluvit možnost spojit se telefonicky s rodiči, kteří dítě mohou uklidnit, povzbudit ho a vysvětlit, čemu nerozumí.

Úkol, služba: Můžeme dítě požádat o předání vzkazu jiné paní učitelce (zajistíme, aby bylo při úkolu úspěšné), o srovnání hraček v poličce nebo cokoliv jiného. Dítě si připadá důležité a někdy mu to pomůže rozehnat stesk a trochu se zapojit do činností v MŠ.

Využit mateřský jazyk dítěte: S dětmi zpíváme písničky v různých jazycích, pojmenováváme předměty různými jazyky nebo počítáme, což pro ně bývá zábavné. Dítě s OMJ má možnost stát se důležitým členem kolektivu, může mu to pomoci "rozmluvit se".

PRINCIPY PRÁCE S DĚTMI V MŠ

□ **Názornost**

Základním principem práce s dětmi s OMJ je využívání názornosti ve všech jejích podobách. Zadání úkolu můžeme doprovázet názornou ukázkou, k povídání v kruhu zvolit méně abstraktní téma a doprovodit ho ilustračními materiály, při představování týdenního tématu si vzít na pomoc obrazovou encyklopedii, k představení denního režimu využívat kartičky. Možností vizualizace je spousta.

□ **Opakování**

Vzpomeňme si na sebe, když se učíme cizí jazyk. Nová slova dítě potřebuje slyšet mnohokrát, aby si je skutečně zapamatovalo. Mějme proto s dětmi trpělivost a také mějme na paměti, že pasivní slovní zásoba dalece přesahuje tu aktivní. Důležitou zásadou je neustále si ověřovat porozumění řečenému, nespolehat se na to, že dítě napodobuje svoje vrstevníky, ale pomocí cílených otázek zjišťovat, jestli skutečně rozumí tomu, co říkáme.

□ **Zjednodušení jazyka**

Teoreticky všichni víme, že na děti s OMJ musíme mluvit pomaleji, v praxi však máme tendenci na tempo řeči vlivem vnějších faktorů zapomínat. Doporučuje se mluvit v kratších jednoduchých větách (nikoliv jednoslovně!). Dalším opatřením je důraz na pečlivou a korektní výslovnost. Zadávání instrukcí by mělo být stručné a jasné. Vaše výroky by se v daných situacích měly opakovat a mít stejnou formu.

Využívání neverbálních prostředků

Pro snazší pochopení můžeme využívat mimiku, živou gestikulaci a výraznou intonaci řeči. Dětem některých národností zní čeština příliš monotónně a výraznou modulací hlasu si lépe získáme jejich pozornost. Můžeme samozřejmě narazit na kulturní odlišnosti i v této oblasti jazyka, neverbální vyjadřování je však jeho nedílnou součástí, a tak předáváme tímto způsobem i naše kulturní zvyklosti.

Individualizace a diferenciací nároků na děti

Samozřejmě víme, že je třeba zohlednit individuální, osobnostní a národnostní specifika dítěte. Zároveň je to jeden z nejnáročnějších aspektů práce pedagoga. Zadáváním úkolů či otázek v závislosti na jazykové úrovni dítěte mu dáváme šanci zažít si úspěch a být spokojené samo se sebou.

Kontextové zapojení a komentář aktuálního dění

Učitel nebo asistent pedagoga by se při komunikaci s dítětem s OMJ měli snažit vyjadřovat v kontextu a k dané situaci, vhodné je pro dítě komentovat aktuální dění ve třídě, aby se cítilo více zapojeno a řeč byla cílena přímo na něj.

Příprava dětí s OMJ na činnost předem

Pokud víme, že máme na programu dne činnost, která by mohla být pro děti s OMJ těžko uchopitelná, vyčleníme si během volné hry dětí 10 minut, během nichž učitel nebo asistent pedagoga připraví děti s OMJ na řízenou činnost. Pomocí kartiček a obrázků může seznámit děti s neznámou slovní zásobou (5 hlavních slov, která se budou ve hře či příběhu opakovat nejčastěji) a připravit je na pokyny nebo pravidla hry.

Skupinové činnosti a centra aktivit

Při práci ve skupinách se nám jako učitelé bude lépe ověřovat porozumění. Jako podpůrný prostředek lze využít patrona (české dítě může dítěti s OMJ ukazovat, co má dělat) nebo asistenta pedagoga, pokud ho máme k dispozici. Možnost vyzkoušet si ve dvojici s kamarádem kooperativní výtvarnou či pracovní činností obohacuje bez rozdílu všechny děti a zlepšuje klima celé třídy.

Střídání a rozmanitost činností

Schopnost se soustředit je podmíněná nejen věkem, ale rozhodujícím faktorem je zde i příjem řečeného v jiném než mateřském jazyce. Proto doporučujeme využívat krátké aktivity (do 5 minut) a střídání aktivní a pasivní činností s různorodým zaměřením (hudební, výtvarné, pohybové...).

Smyslovost a hravost

V předškolním věku děti potřebují vnímat všemi smysly, aby se něco naučily. Učí se nápodobou a hrou. Pozitivní emoce a intenzivní prožitek jsou předpokladem dlouhodobého upevnění nově nabyté znalosti. Všechna tato věkově podmíněná kritéria bychom měli mít na paměti při přípravě aktivit pro děti s OMJ.

Motivace a pochvala

Dítě za jeho pokusy o komunikaci a individuální pokroky chválíme. Co může být pro jedno dítě snadné, jinému činí potíže v závislosti na jeho mateřském jazyce, délce pobytu v ČR a dalších faktorech. Naším zájmem o to, co se nám dítě snaží sdělit a povzbuzením dítěte vytváříme pozitivní vztah k jazyku, jehož jsme zprostředkovatelem. Zároveň budujeme vztah s dítětem a utváříme jeho pozitivní sebehodnocení, které tyto děti často příchodem do cizí země ztrácí.

STRATEGIE PRO ROZVOJ JAZYKA

Pracujte s novou slovní zásobou cíleně a systematicky.

Aby děti jasně pochopily význam a užití nových slov, potřebují je slyšet opakovaně a v různém kontextu. Učitelé by měli zapojit novou slovní zásobu do všech aktivit.

- Presentace slovíček podle témat pomůže dětem vytvořit si asociace mezi jednotlivými slovy a podpoří jejich učení. Jednotlivé tematické okruhy na sebe navazují – např. části těla, potom oblečení, roční doby atd.
- Hlasité čtení doprovázené ilustračními obrázky podpoří výuku nových slov, stejně jako například dramatizace pohádky.

Neustále rozšiřujte dětem s OMJ slovní zásobu a komentujte dění ve třídě.

- Obohacování slovní zásoby například prostřednictvím společného čtení obrázkových knih nebo rozhovorem s učitelem se ukázalo jako důležité pro rozvoj dětského vyjadřování.
- Jednou z efektivních strategií je komentování probíhající aktivity a dění ve třídě, aby měly děti možnost vstřebávat jazyk v okamžitém kontextu.

Poskytněte dětem s OMJ dostatek příležitostí mluvit s dospělými i s vrstevníky.

Při osvojování češtiny děti potřebují především možnost zapojit se do vzájemných interakcí s ostatními dětmi. Zároveň potřebují podporu od dospělých při rozvoji řečových dovedností potřebných pro tyto interakce. K podpoření sociálních interakcí můžete použít následující strategie:

- Při skupinové práci zapojujte společně děti s OMJ a české děti, které jim mohou být mluvním vzorem. Vyvarujte se tomu, aby děti, které mají stejný mateřský jazyk, byly pohromadě v jedné skupině. Ideálně do skupinky dávejte jednoho cizince, nebo více cizinců s odlišným jazykem.
- Dávejte možnost výběru aktivit, aby si děti s OMJ mohly zvolit podle svého zájmu i jazykových možností.

Dávejte dětem pozitivní zpětnou vazbu a podporu.

- Povzbuzujte děti v jejich mluvení pomocí nápovědy. Např. když dítě neví, jak si říct o pastelku, pomozte mu třeba takto: „Řekni Pét'ovi: Půjčíš mi prosím zelenou pastelku?“
- Používejte otevřené otázky nebo otázky, které nabízejí více odpovědí, abyste povzbudili vlastní vyjadřování dítěte (např. „Proč máš ráda tuhle panenku?“ namísto „Jak se jmenuje tahle panenka?“). U začátečníků naopak volte otázky, na které mohou odpovědět ANO/NE a uplatnit svou pasivní znalost.

Uspořádejte prostor ve třídě a přizpůsobte program s ohledem na jazykové vzdělávání dětí s OMJ.

- Uspořádejte třídu tak, aby to podporovalo všechny typy vzdělávacích aktivit a aby následné změny uspořádání byly minimální. Jakmile si děti zvyknou, že určité aktivity se odehrávají na určitém místě (např. v kruhu, na koberci, u stolu, ve čtecím koutku...), samotné místo aktivity jim napoví, co se bude dít.
- Předvídatelný program jednotlivých aktivit může také pomoci podpořit děti ve výuce českého jazyka. Když budou děti tušit, co se bude každý den dít, včetně jazykových výrazů, které budou potřebovat, usnadní jim to jejich zapojování do jednotlivých částí programu.

Podporujte pokračující rozvoj rodného jazyka těchto dětí

Dobré základy rodného jazyka podporují jak výuku češtiny, tak samotnou gramotnost.

- Povzbuzujte rodiče, aby dětem četli a mluvili na ně jejich rodnou řečí, a posilovali tak jejich jazykové dovednosti.
- Začleňte, pokud je to možné, jejich rodný jazyk do třídy (pozdrav apod.). Písničky a pohádky mohou dobře sloužit tomuto účelu, pokud učitel nemluví daným jazykem.

JAZYKOVÁ PODPORA - INDIVIDUÁLNÍ

Realizace individuální podpory závisí na personálních podmínkách a jejich harmonizaci v rámci MŠ, ale také na počtu dětí s OMJ ve třídě a v MŠ. Výhodou individuální práce je možnost

přizpůsobit činnosti jazykové i věkové úrovni dítěte, jeho potřebám, zájmům, povaze i aktuální náladě. Učitel má zároveň příležitost udělat si dobrý přehled o tom, co dítě umí a v čem potřebuje podpořit. Co nám pomůže, aby byla individuální práce efektivní?

Jazyková diagnostika

Než začneme s dítětem pracovat individuálně, je vhodné vyzkoušet s ním jazykovou diagnostiku a vyhodnotit míru porozumění, jeho aktivní i pasivní slovní zásobu atd. U dětí pokročilé jazykové úrovni nám diagnostika pomůže si uvědomit, jaké složitější gramatické jevy potřebuje dítě procvičit (např. předložky, pády...) a které jazykové struktury jsou pro ně neznámé.

Organizace

Zejména zpočátku se vyplatí naplánovat si s dítětem pravidelnou individuální práci a zamyslet se nad její organizací.

Doporučení:

- 15 minut 2x týdně během ranních či odpoledních her.
- První setkání je opakovací k tématu daného týdne kvůli upevnění slovní zásoby a kontrole ze strany učitele.
- Druhé setkání v týdnu může navodit novou tematickou oblast z následujícího týdne, aby pak do něj dítě vstupovalo již vybavené základními slovy, která bude potřebovat.
- Témata se doporučuje řadit za sebou v tematických blocích a opakovat alespoň 2x po sobě.

Plánování, systematickost, příprava

Je vhodné pracovat systematicky a plánovat dopředu. Vždy je nutné zmapovat výchozí jazykovou úroveň dítěte, stanovit si hlavní cíle práce a činnosti směřovat k jejich naplnění.

Opatření:

- Vycházet z jazykových potřeb dítěte (v čem má mezery, co neovládá). S tím nám pomůže jazyková diagnostika, kterou můžeme dle potřeby opakovat.
- Propojovat individuální práci s činnostmi pro celou třídu. (např. probrat s dítětem slovní zásobu spojenou s aktuálním tématem daného týdne, aby se pak dokázalo zapojit do činností celé třídy nebo do diskuze na kruhu).
- Založit dítěti jazykové portfolio, do kterého budeme vkládat materiály, se kterými pracujeme, lze tam ukládat i hodnocení. K materiálům se můžete průběžně vracet a opakovat. Rodiče tak zároveň budou mít přístup k informacím o pokroku dítěte.
- Zpracovat individuální vzdělávací plán není nutností, může se však stát praktickým pomocníkem pro učitele a zároveň zárukou, že pracujeme systematicky.

Motivace dítěte

Nejdůležitější je, aby dítě získalo pozitivní přístup k češtině a učení ho bavilo. Jak na to?

- Vytvořit si s dítětem důvěrný vztah, který je základem pro učení. Jaký vztah bude mít dítě k učiteli, takový vztah bude mít i k českému jazyku, jehož jsme zprostředkovatelem.
- Připravit zajímavý obsah, zapojit oblíbené činnosti dítěte a vycházet z jeho zájmů.
- Střídat jednotlivé aktivity tak, aby pro dítě činnost nebyla příliš zdoluhavá a únavná.
- Využít atraktivní materiály, pracovat s obrázky, ověřovat si neustále porozumění.
- Povzbuzovat, chválit, oceňovat snahu.

JAZYKOVÁ PODPORA - V RÁMCI TŘÍDY

Zohlednit děti s OMJ při plánování činností

Není nutné vymýšlet vždy něco nového a využívat zcela jiné postupy, než na jaké jsme zvyklí. Často stačí trochu modifikovat a přizpůsobit vzdělávací obsahy a přístup učitele. Některé činnosti zjednodušit a doprovázet je názornými ukázkami (obrazovým doprovodem). Dobře poslouží všeobecně zaměřené obrazové encyklopedie pro děti.

Komentovat aktuální dění

Měly bychom dát dětem co nejvíce příležitostí k jazykovému rozvoji a zapojit jazyk, kdykoliv to jde. Je vhodné komentovat, co děláme, pojmenovávat předměty při hrách, výtvarných a pohybových činnostech. Náš komentář by měl být situačně zakotvený, tj. měl by se týkat vždy aktuálního dění ve třídě. Využití jazyka při činnostech je dobrou strategií pro rozvoj jazykových schopností dětí s OMJ v rámci denního programu pro celou třídu. V zahraničí se osvědčil činnostní přístup.

Opakovat a opakovat

Dítě se nejlépe učí opakováním. Je vhodné zapojovat v průběhu dne stejná slova, formulace a slovní spojení, aby dítě mělo možnost daný výraz slyšet několikrát. Zpočátku příliš neobměňovat pojmenování stejných věcí a činností (chceš napít X máš žízeň). Můžeme zařadit různé hry, ve kterých se opakují stejné formulace (např. Rybičky, rybičky rybáři jedou; Dobrý den, pojd'te ven). Každé ráno si také mohou děti společně s paní učitelkou procházet obrázkový denní režim (využití piktogramů) a pojmenovávat jednotlivé činnosti. Ranní kruh můžeme uvádět vždy stejnými slovy, písni či básničkou.

Střídat činnosti

Pobyt v jazykově odlišném prostředí je náročný. Děti s OMJ se rychleji unaví, je pro ně vhodné častější střídání činností, zařadit pohyb a relaxaci. Důležitý je prostor pro volnou hru.

Využívat názornost

Pro porozumění dětí s OMJ je nezbytné využívat názornost i tam, kde ji ostatní možná nepotřebují. Slova doprovázíme pohybem, gestem, obrázkem, předmětem. Teprve pokud dítě rozumí tomu, o čem se mluví, může se učit.

Přizpůsobit jazykový projev

Mluvíme pomalu, výrazně, dostatečně nahlas, s výraznou artikulací, s gesty a ne z příliš velké vzdálenosti. Je vhodné jazykový projev zjednodušit a nepoužívat příliš složité výrazy a větné konstrukce. Bezpodmínečně je ale nutné mluvit vždy správně, dbát i na správnou intonaci, frázování a jasnou výslovnost, neboť jazykový projev učitele je pro děti vzorem správné češtiny (často jediným), proto dáváme přednost spisovné češtině.

Poslat dítě s rodiči do PPP

Na základě vyšetření a doporučení z poradny získáte finanční prostředky na realizaci podpůrných opatření. Například lze získat prostředky na asistenta pedagoga, který může učiteli pomoci s uvedením výše zmíněných principů do praxe.

Básnička denní režim MŠ

Dobré ráno dětem všem,
je tu krásný nový den!
Budeme si spolu hrát,

cvičit nebo tancovat,
zpívat nebo malovat,
společně si povídat.

Pak musíme uklidit,
na židle se posadit,
protože nám začíná
zdravá dobrá svačina.
Po svačině jdeme ven,
hrajeme si pod sluncem,
běháme, pak skáčeme,
a s míčem si házeme!

Potom musí kluci/holky
běžet zpátky do školky!
Umýt mýdlem ruce hned
a jít spolu na oběd.
Můžeme se chvíli smát
potom všechny děti spát!
Po spaní jen chvilinku
čekáme na maminku.

Se všemi se loučíme
Na zítra se těšíme

První 3 dny (počáteční fáze)	4.den	Kratší doba adaptace	Delší doba adaptace	Stabilizační fáze	Závěrečná fáze
<p>Matka nebo otec přijde s dítětem do MŠ (pokud možno vždy ve stejnou dobu), zůstane asi 1 hodinu s dítětem ve třídě a pak zase odchází společně domů.</p> <p>Rodič</p> <ul style="list-style-type: none"> • spíše pasivní • nenaléhá na dítě, aby se od něj vzdálilo • akceptuje, že dítě vyhledává jeho blízkost, jeho úlohou je „být bezpečným přístavem“ • Pokud možno si nechte ani nehraje s jinými dětmi. Dítě musí mít pocit, že pozornost rodiče je mu kdykoliv k dispozici. <p>Učitel</p> <ul style="list-style-type: none"> • je opatrný, nenaléhá na navázání kontaktu s dítětem. Může mu nabízet hračky nebo se s ním zapojí do hry. •Pozoruje chování rodiče a dítěte, nesnaží se je oddělit. 	<p>(pokud je to pondělí, teprve 5. den)</p> <p>Cílem 4. Dne je předběžně rozhodnut o délce adaptace. Pár minut po vstupu do třídy se rodič s dítětem rozloučí, místnost opustí a zůstane nablízku.</p> <p>Reakce dětí jsou měřítkem pro pokračování nebo přerušení tohoto pokusu o odloučení.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odloučení trvá maximálně 30 minut. To platí i v případě, že dítě začne plakat, ale rychle a natrvalo se nechá utiшит učitelem. • Pokud dítě po odchodu rodiče působí rozrušeně, vystrašeně, sklíčeně nebo začne plakat a je k neutěšení, je třeba rodiče ihned přivolat. 	<p>Poznámka pro učitele: Pokusy dítěte vyrovnat se samostatně se zátěžovou situací a neobracet se přitom na rodiče (případně až odmítání kontaktu s rodičem) mluví pro kratší adaptační dobu, a to přibližně 6 dní.</p>	<p>Poznámka pro učitele: Častý oční a tělesný kontakt s rodičem a silná touha po jeho návratu při pokusu o odloučení 4.den jsou známkou nutnosti delšího adaptačního období, cca 2-3 týdny.</p> <p>S dalším pokusem o odloučení je třeba několik dní vyčkat.</p>	<p>Od 4. dne se pokoušíme o následující kroky:</p> <ul style="list-style-type: none"> •učitel převezme od rodiče péči o dítě • rodič nechává stále častěji učitele reagovat na signály dítěte a pomáhá mu pouze v případech, že dítě učitele ještě neakceptuje. <p>Pokud se dítě při pokusu o odloučení 4. den nechalo utěšit učitelem, je doba odloučení 5. den prodloužena.</p> <p>5. a 6. den je nezbytná přítomnost rodiče v MŠ, aby mohl být v případě potřeby přivolán do třídy.</p> <p>Pokud nelze dítě 4. dne utiшит, měl by se rodič 5. a 6. dne nadále účastnit dění ve třídě</p> <p>7. den pak podle stavu dítěte podnikneme nový pokus o odloučení.</p>	<p>Rodič už se v MŠ nezdržuje. Je však dosažitelný pro případ, že by dítě výjimečně potřebovalo jeho podporu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • adaptace je ukončena, když dítě akceptuje učitele jako „bezpečnou základnu“ a nechá se od něj utěšit. • Tak je tomu například v případě, když dítě protestuje proti odchodu rodiče, avšak nechá se učitelem rychle utěšit a v dobré náladě si hraje.

Adaptační plán pro dítě podle Berlínského modelu

V adaptační fázi by dítě mělo MŠ navštěvovat pokud možno maximálně na půl dne.

PŘÍCHOD DO ŠKOLKY

HRAJEME SI

RANNÍ KRUH

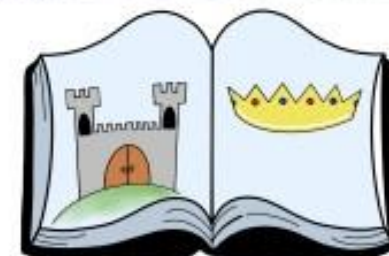
TVOŘÍME

OBĚD

ČISTÍME SI ZOUBKY

POHÁDKA

ODPOČÍVÁME

POBYT VENKU

ODCHOD DOMŮ